

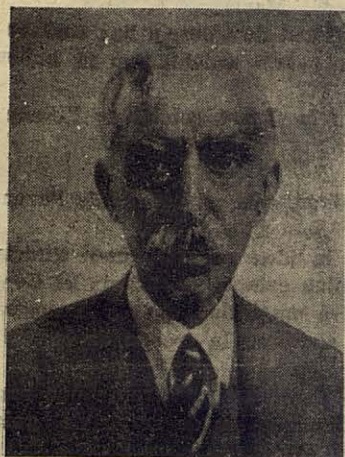

(E. R. de C.)

Mèxic, D. F., Rosales, 26

25 de desembre de 1953

Nº 3

EL GRAN PRESIDENT

A les costes de la mar del Renaixement perenne, hi havia una Pàtria que temps ha maldava per a trobar l'home que mereixés la total confiança per acabdillar-la en la lluita per la llibertat.

Hi ha en la vida dels pobles moments primaverals en què totes les forces convergeixen per a què floreixin les meravelles de l'esperit i les del progrés material. Aleshores la llengua assoleix perfeccions en la Poesia, en el Teatre, en la Novel·la i en la Prosa periodística. Les Belles Arts s'il·lustren amb obres mestres de Pintura, d'Escultura i de Música. De l'Universitat sorgeixen pensadors i investigadors de formació tècnica que rivalitzen amb els altres del món. I el poble, deu inesgotable de tota energia, s'enfervoreix amb els artistes i els poetes, els filòsofs i els savis que parlen en la seva llengua, que és el seu esperit. Es desvetllen les inquietuds socials les quals s'afirmen i es consagren en l'esforç per a encarnar en una forma nacional, que es gesta amb el plaer de la creació i veu la llum amb els dolors de l'infantament.

Es l'instant en què la consciència de la Pàtria necessita el Cabdill polític que marqui amb el segell del Dret totes les activitats que freturen per a completar la personalitat nacional.

Aquesta fou la Història de la nostra Catalunya i del nostre gran President. L'Home hi era i cridava al seu Poble. A l'hora del Destí, el Poble el reconegué.

La generació tempestejada ha presenciada la conjuració gloriosa de l'Home i el Poble, ha participat en la resurrecció de la Pàtria, empresa reservada només a generacions escolides.

Brilla en el nostre cel l'estrella que abastà el nostre President. Per molts fou un miracle, com ho és pels infants, que no s'adonen de les suors dels pares, en trobar-se un matí amb el paisatge florit d'atmetllers que ahir, només, eren promesa emponcellada.

Fou el miracle de la Pàtria catalana, políticament lliure i socialment justa, que per primera vegada, després de la nit de provincial esquarterament i letargia, es deixondia vestida d'Estat modern, mentre el règim de poble vençut passava com trasto vell a l'engolfes de la Història.

Catalunya tenia l'home, el gran home. Nasqué amb la Solidaritat Catalana, quan carlins i republicans s'abraçaven per enfrontar-se als vilipendis dels pretorians — instruments i víctimes dels desastres colonials. Fou aleshores que Francesc Macià rebé l'inspiració del seu missatge. L'enginyer militar és llevà l'espasa per a trocejar-la i restà únicament l'enginyer, però al servei de la seva Pàtria, per a reconstruir-la. La tasca no era lleu ni gens planera. El treball fou lent, l'esforç continuat i la brega plena d'episodis. Calia que arribés l'hora del Destí en què el Poble i l'Home es vegessin cara a cara. Fou quan, per la màgia del mot República, semblà que les terres hispàniques es desvetllaven del malson de l'esclavatge. I àdhuc l'Exèrcit d'ocupació anunciava a so de clarins la República Catalana, proclamada des del balcó de la Generalitat, a la Plaça de Sant Jaume, pel Primer President, en Francesc Macià.

Ungit pel poble, auriolava el cap del President una llum blanca que es confonia amb el seu cabell; en el rostre auster brillaven els grans ulls plens de suggestió de l'home que acumulava el potencial anímic de les multituds que se'l miraven amb la càndida confiança de l'infant al seu Avi. Sabien que no era orador, i l'ajudaven a cercar la paraula que el doll d'emoció ofegava: Sabien que no tenia pretensions de savi i li demanaven la solució de tots els problemes. Sabien que no era un polític vell estil, i per això se'n fiaven. Sabien, per damunt de tot, que Macià estimava al seu poble i tenia la fe que mou les muntanyes. El poble el corresponia, les noies el besaven i les mares li allargaven els fills, com un pomell de flors. Els homes li oferien el cor purificat per l'amon, i els braços.

Alt, fina la tesa i senyorial el posat, amb l'aristocràcia natural del nostre poble, hereu de la civilització hel·lènica i romana, el gran President serví a Catalunya fins al darrer sospir, deixant cimentats els carreus de l'obra de llibertat que seguirà, a despit de ponentades.

El President reposa. Però reposa confiat en el poble que li sapigué respondre en vida i ha donat la sang dels herois per assegurar el pervindre. La Catalunya d'avui, la de demà, la Catalunya eterna servarà sempre fidelitat a la seva ànima.

I quan es compleixin els temps, el nostre poble messiànic reemprendrà la marxa vers la llibertat i anirà a cercar el President en la fortalesa inexpugnable on guarda l'arma secreta dels catalans. El nostre Sant Grial és a la Plaça de la nostra Fe, per quan soni l'hora de la comunió triomfal.

IN MEMORIAM

FRANCESC MACIÀ

La llunyania del temps no enfosqueix pas la memòria del gran esperit que fou F. Macià.

L'empremta que Macià va infondre a l'experiència i a la vida del nostre poble, permet de treure'n una confrontació d'ensenyances de la qual en sobresurt la reverberació d'una força esclatant, d'una passió ardenta, on hi bullen les esperances i les emocions que creen les causes eternes.

Enmig de la present angoixa, i de la introspecció en què devem situar-nos, és quan la figura cabdal de l'Home enyorat ens apareix amb la plena transparència d'una grandesa socràtica.

Dues forces enmarquen la personalitat del President Macià.

Existeix el Macià de la llegenda, on l'ardidesa i la quimera s'hi conjuguen amb vigor, sota el caient de l'aventura i la febrosa imaginació.

I en el versant oposat, en el moment que s'entra en l'era de la cristal·lització de la idea matriu, quan s'inicia l'època de les transformacions i cal arquitecturar la construcció de la conquesta moral d'un estat nou, sorgeix el Conductor de Pobles, el seny i la mesura, el temperament heroic que es vincula amb l'univers particular que és la nostra terra, i s'hi consagra dins un dinamisme fecund. És l'hora que creixen les realitzacions socials i la croada de la cultura popular en la nova vida catalana.

Aquest aspecte de la contribució governamental a l'esperit del poble, és un dels fenòmens penetrants que restarà en la Història nostra. Fet d'emoció i d'identificació; en recordar-lo, volem esmentar que ha de servir de guia i de camí els que senten en l'ànima l'amor de la nostra terra.

JOSEP IRLA

Les Seves Ultimes Hores POSTAL

per Miquel Santaló

Passen els anys amb una rapidesa insospitada. Però en la memòria dels catalans persisteix el record de l'angúnia i el dolor que va viure Catalunya en les diades del 24 i 25 de desembre de 1933. Feia uns dies que l'Honorable President Francesc Macià no s'aixecava, afectat d'una greu malaltia. Les cruents intervencions quirúrgiques dels doctors Ceratjan i Vilardell, no van donar el resultat que esperaven i la tarda del dia 24 van fer saber al Govern el seu pessimisme sobre l'estat del President. El President en tenia perfecte consciència.

I, malgrat això, amb una lucidesa profunda, però amb un tremp exemplar, a les nou de la vetlla va cridar al Conseller Delegat del seu Govern per a dir-li que no romanagués a Barcelona. "—Es una diada —féu l'il·lustre malalt— en què cadascú ha d'estar al costat dels seus. És la tradició nostra, i l'imperatiu humà".

Pensem que va ser la darrera disposició del President com un esclat de la seva bondat infinita, puix que poc després entrà en l'agonia, fins a tancar els seus ulls blaus per a sempre a primeres hores del dia 25.

Un silenci corprenent es va fer al Palau de la Generalitat. I enmig d'aquest silenci va redactar-se l'acte de defunció, que van signar el Conseller Delegat, el Conseller de Justícia, don Pere Coromines i els metges de capçalera, fent-ho saber seguidament al President de les Corts Catalanes, al President de la República, el qual va posar-se en camí tot seguit, i al poble de Catalunya, que aviat amb el cap baix i llàgrimes als ulls va anar desfilant per la capella mortuòria instal·lada en el mateix Palau de la Generalitat, fins el dia de l'enterrament en la Plaça de la Fe.

Que la seva bondat i el seu patriotisme siguin exemple permanent per a tots els catalans.

Un Altre Nadal...

per J. Tomàs i Piera

El traspàs de Francesc Macià, en una diada de Nadal, va deixar un solc de tristesa que ha perdurat any darrera any; com si el seu decés hagués afectat pregonament a la Pàtria en tan irreparable pèrdua. Avui més que mai el recordem els patriotes que ho hem perdut tot.

Macià proclamà la República Catalana, acte de ressò internacional que refermà la personalitat nacional de Catalunya, sentint el goig de la pàtria alliberada.

Sempre, i en l'avinentesa de cada Nadal que passi, sentirem el punyent dolor d'aquesta pèrdua com a catalans nacionals que som.

Aquest dol perdurarà en el temps; no endebades hem perdut a l'home bo i ferm patriota.

Ens cal reconquerir de nou la llibertat.

El representant de la Lliga, el digne i honorable patriota Raimond d'Abadal, en la sessió necrològica que el Parlament Català va dedicar a la memòria del President de la Catalunya autònoma, Francesc Macià, va dir aquestes paraules: "Catalunya, sense distincions d'estaments ni de partits, ha seguit el fèretre del Primer President de la Generalitat restaurada, donant-nos a tots nosaltres una lliçó que com a representants del poble haurem d'aprendre."

Records del President Macià

Per J. Ventosa Roig

Don Francesc Macià, era fill del meu poble: de Vilanova i la Geltrú. I, la seva família, oriunda de les comarques lleidatanes. De la seva casa pairal hom en deia a can Joan de l'Albi, per ser procedent d'aquesta vila, no recordo si el seu pare o el seu avi.

El primer record que servo de don Francesc data de per ailà el 1896, quan per encàrrec de l'Ajuntament de Vilanova aixecà el plànol de la nostra vila, que encara es conservava. Fèu també un estudi per a establir una xarxa complerta de clavagueres, amb depuració de les aigües abans de ser llançades al mar.

Amb residència a Lleida, pel seu càrrec de militar, venia amb la seva família a passar els estius a Vilanova. I simplement per ell, es convertí la nostra platja, en platja d'estiueig d'una nombrosa i selecta colònia lleidatana.

Cada tarda, en les hores més xafogoses, es reunien en el vestíbul de la biblioteca "Museu Balaguer" una tertúlia de significats vilanovins, i allà el trobàveu, essent gairebé sempre ell el qui portava la veu cantant. Pels qui totjust entrats a l'adolescència, ens trobàvem en aquella edat felicitosa en què portats d'una veritable fam de llegir anàvem diàriament, durant les vacances, a l'esmentada biblioteca, disposats a empassar-nos amb el mateix entusiasme els tres volums monumentals de l'"Universo Social", d'Heribert Spencer —prologat per en Sampere i Miquel—, que la "Història de Catalunya", de Victor Balaguer, o les novel·les d'E. Zola, la fesomia expressiva, enèrgica i simpàtica del futur President de Catalunya, anava estretament lligada a l'institució balagueriana.

En venir Solidaritat Catalana, Macià, patriota i home liberal abans que militar, no dubtà un moment en sacrificar una carrera brillant als dictats de la seva consciència, i es llançà amb entusiasme al moviment essent elegit Diputat a Corts per les Borges.

Als catalanistes republicans i esquerrans que vivíem a les comarques, Solidaritat Catalana ens plantejava un problema insoluble. La Lliga Regionalista, amb un perfecte coneixement de la vida comarcal, aprofità l'oportunitat per tal d'afermar el caciquisme incipient, que pretenia i ho va aconseguir, substituir al vell caciquisme monàrquic. Així a Vilanova imposà, com candidat, al senyor Bertran i Musitu, que havia entrat en el Districte, on ningú no el coneixia, com Diputat Provincial, recolzat obertament pels cacics monàrquics, que no havien assolit mai dominar la capital del Districte i pensaren trobar un nou aliat en el candidat de la Lliga. El nostre republicanisme i esquerrisme social, no ens permetia ajudar a fomentar un nou cacicat, ultra reaccionari i capitalista en la persona de l'esmentat polític; però també el nostre catalanisme ens feia rebutjar en absolut tot contacte amb el lerrouxisme, que per nosaltres no era altra cosa que el sostenidor d'un espanyolisme centralista, que ens repugnava encara que es disfressés amb la gorra frígia.

Així els federals de Vilanova i de la comarca, varen lluitar completament sols.

Les nostres relacions amb don Francesc foren sem-

pre cordials. (Entre les figures destacades del republicanisme vilanoví figurava en lloc preeminent el seu germà Joan). Només de tant en tant —potser per provocar les nostres protestes—, parlant de política, amb la seva mitja rialla tan característica quan feia una broma, deixava anar alguna frase com: "—Vosaltres, els lerrouxistes...!" No cal dir com ens feia botre cada vegada!

Passaren alguns anys. En discutir-se el projecte de construcció d'una gran esquadra, don Francesc pronuncià en el Parlament espanyol un discurs formidable, demostrant, en primer terme, que coneixia l'assumpte tant en el seu aspecte tècnic, com en l'econòmic, molt millor que el Ministre i la Comissió de Marina, i que el projecte, tot i ser ruïnós, tampoc no aconseguiria posar a Espanya a la categoria de potència marítima.

Acabà el discurs, i plegant tranquil·lament els seus documents, va dir-los que, complint un deure de consciència, i convençut que al Parlament només s'hi anava a perdre el temps, es retirava amb la intenció de no tornar a posar-hi mai més els peus.

La seva decisió va promoure una veritable expectació. Si els elements militaristes no podien dissimular l'alegria, en canvi entre els governants monàrquics, amb una mica de seny, ho lamentaven. Va ensenyar-nos una lletra, on de manera oficiosa se li demanava que tornés al Parlament, afegint-hi: "Usted se ha ganado la Cartera de Marina, que nadie puede disputarle..."

Però don Francesc no era dels que canvien d'opinió, per oferiments com aquests. I continuà retret, malgrat que el Districte de les Borges el reelegís en cada nova legislatura.

En els esdeveniments que precediren la Dictadura de Primo de Ribera, vàrem estar altre vegada en contacte directe amb ell. Quan la Monarquia semblava que anava a enfondrar-se definitivament després de l'Assemblea de Parlamentaris, en Macià dirigí un manifest als militars, excitant-los a posar-se al costat del poble. Cap impremta no volia imprimir-li per temença de comprometre's. Jo, aleshores ocupava l'Alcaldia de Vilanova, per elecció popular. L, mentre el Coronel del Regiment destacat allà, no es movia del meu despatx per fer-me companyia, al departament del costat, separat només per una porta, un parell d'empleats municipals de confiança estaven fent, amb el ciclostil municipal, una abundosa tirada del manifest, que coincidint amb la famosa fulla Soldados..., de Marcel·lí Domingo, varen remoure la consciència pública. Liàstima que la defecció de la Lliga en el moment culminant s'emportés les il·lusions que teníem en un desvetllament general de tota la península i en la reconquesta de les llibertats pàtries.

A un esperit de sacrifici, poques vegades igualat per altres polítics, unia el do especial, que un altre vilanoví mort no fa molt, i que don Francesc va distingir sempre, l'Amadeu Hurtado, en deia instint polític. "—Ningú com ell —ens deia una vegada— endevina les reaccions populars. Els que pesem el pro i el contra de cada situació, ens semblen moltes vegades absurdes les conseqüències de certs actes polítics, que en Macià preveu de la manera més natural".

Em tocà acompanyar-lo en la darrera època del seu govern que tronà la mort. Havent discrepat alguna vegada en coses secundàries, ens unia una fe i una esperança en el pervindre de la nostra pàtria.

"Francesc Macià, símbol de Catalunya, per als uns, realitat que tradueix íntegrament una ideologia per als altres; primer President de la Catalunya autònoma, per a tots; la seva vida és com una conjuració de la idealitat perenne que guia tots els grans homes, i per nosaltres és també una manifestació del seny característic de l'ànima catalana".

J. Serra-Hunter

El President Macia, Conseller d'Agricultura

per F. Farreras i DURAN

Generalment, hom recorda al President de Catalunya don Francesc Macià com una figura de lluitador, de romàntic, de visionari, que sapigué aconseguir la reinstauració de la Generalitat i el reconeixement de l'autonomia amb un Estatut que obria totes les possibilitats per un gloriós futur de la nostra Pàtria: Catalunya. Permeteu-me que en aquest aniversari de la seva mort, jo l'evocui com el que realment era, com un polític constructiu, que tocava de peus a terra i tenia present la realitat de cada hora.

Ho demostrà mantes vegades, i especialment quan va constituir el Govern de la Generalitat, en el qual, a més de la Presidència, es reservà per ell la Conselleria d'Agricultura.

En el curt espai d'aquesta breu evocació no podem pas estudiar els seus encerts en la Conselleria, car hi ha matèria per omplir un llibre. Assenyalarem només els fets cabdals, mentre arriba l'hora de publicar-ne un estudi complet.

El seu primer acte de Conseller fou de reparació i d'un alt esperit de continuïtat. Restablí l'Escola Superior d'Agricultura de la Mancomunitat, reposant tots els Professors que la Diputació de la Dictadura havia tret, i deixà a fora els que s'havien aprofitat d'aquella avinentesa per obtenir un càrrec. Ja ho sabia que la majoria dels que tornaven a entrar eren de la Lliga, però calia restablir el Dret vexat. Es sentia home de partit, però President de la Catalunya de tots, abans que altra cosa.

Va concedir una pensió, modesta, però altament significativa, a les vídues de dos professors que moriren en la misèria, a l'haver deixat llur càrrec per solidaritat intel·lectual i per catalanistes.

Restablí l'escola de paritatge de Caldes, creant beques, amb pensió gratuíta, per als joves que havien de ser el dia de demà els redreçadors de l'economia agrícola catalana. Del pressupost quantios que trobà del Patronat del Montseny en féu una Direcció Forestal modèlica, i per decret creà l'ordenació que evitava les tales abusives, salvant la riquesa del sòl, i començant l'obra de repoblació, correcció de vesants, etc. Creà els vivers d'arbres per donar plançons a tot aquell que volgués plantar.

Inicià la repoblació del riu, fent llançar alevins de truites als rius de terres altes; carpes i altres espècies als rius d'aigües menys límpides.

Salvà als pagesos del Camp de Tarragona de la crisi del preu de l'avellana, obrint crèdits sobre les collites, que permeteren a tots els que s'hi acolliren (que foren la gran majoria) vendre la collita a preu renumerador.

Acudí amb prontitud, sense precedents, a remeiar la gelada que devastà la producció olivarera de les Garrigues.

Creà els centres oleícoles, encaminats a fer d'una producció rutinària una riquesa segura i de qualitat, que a l'ensenyar garantís al consumidor olis sense regust ni acidesa i fossin una base sòlida per l'exportació.

Importà exemplars bovins i porcins de Suïssa i d'Anglaterra ben seleccionats per tal que els ramaders poguessin millorar les races.

Començà els Concursos de selecció de fruits.

Assolí que Catalunya tingués vot i veu als Congressos internacionals de Vitivinicultura, iniciant una nova política econòmica, que indubtablement hauria estat beneficiosa pels vinyaters, etc.

Ja he depassat l'espai que m'ha estat gentilment reservat, i encara no he pogut arribar a anotar tots els aspectes de la gran obra del President i Conselles Macià a Agricultura, obra d'un polític de realitats que sabia que a Catalunya la riquesa del sòl i del subsòl era més important i més segura que tota la labor industrial (amb tot i ser tant valuosa i meritòria), i maldava per tal de revalorar-la i fer-ne el puntal de l'economia futura.

Realitzava la seva labor, no com un improvisador, sinó com un polític que s'havia preparat per governar i governar bé, perquè era un constructiu ple de serenor que tocava més de peus a terra, que no pas molts polítics que avui hom té per realistes.

Es que Macià era un català de soca i arrel, que bo i pensant amb els ideals i servint-los treballava per les realitzacions que asseguressin la prosperitat futura de la Pàtria.

AQUELL

14 D'ABRIL

A la nit del 14 d'Abril, quan ja gairebé tothom se n'havia anat a dormir —un xic impressionats encara d'aquell desbordament popular de joia i de festa en honor a la República Catalana que acabava de néixer—, i els carrers anaven quedant deserts i solitaris, un grup de xicots catalans, afiliats a un partit extremista, va anar al Palau de la Generalitat a veure Francesc Macià.

—Venim a demanar-vos, senyor President —va dir-li un de la colla, amb tots els aires i pocs escrúpols d'un descamissat de La Bastilla—, que ens doneu el vostre vist i plau per a assassinar aquesta mateixa nit a Cambó.

Macià, sorprés, però amb la seva bonhomia de sempre, se'ls va mirar, somrient, d'un a un, i en un to més aviat mefeta, irònic, els diu: —Es curiós de veure que hi ha revolucionaris tan disciplinats; crec que és el primer cas que es dona en la història de les revolucions, aquest d'anar a sol·licitar, a l'autoritat, el corresponent permís per matar a un enemic polític... —Després, ja amb un posat seriós, sever, enèrgic, afegeix:— Ara, deixant apart les consideracions i les ironies, dec dir-vos que us guardareu prou bé de no molestar en el més mínim a Francesc Cambó; si li succeeix alguna casa desagradable, jo us afusellaré a vosaltres!

Aquell escamot de revolucionaris —entre els quals s'hi comptava un ex-tròskista que actualment viu a Mèxic, exiliat— va sortir del despatx del President Macià irat i amenaçador; però no va passar res... No es va matar a Cambó, no va esclatar cap bomba, no es va sentir aquell dia a Barcelona un sol tret.

—Nosaltres tenim l'orgull que Francesc Macià fos el President de la nostra organització política, encara que el seu nom ultrapassa tota mena de partidismes; i més en els actuals moments. Nosaltres seguirem els seus ensenyaments i haurem de procurar seguir, amb la pobresa dels nostres mitjans i condicions, les seves virtuts incomparables.

Lluís Companys

NADAL DE FRED I DE DOL...

per Pere PURCALLES

El 25 de desembre d'enguany, farà vint anys que el gran cabdill i bon governant Francesc Macià, va morir; deixant, amb la seva mort, una incertitud que es reflectia en els rostres dels catalans en tots els recones de Catalunya amb un silenci respetuós. S'havia esllanguit la vida del primer President de la Generalitat restaurada, i el nostre poble, encara poc avesat en governar-se autòmicament, temia per les seves institucions vernacles. Car, amb la seva figura esbelta, mirada reflexiva i evocadora, hom veia en ell, a més del cap, l'ànima de la nostra pàtria.

Tothom recordava aquell 14 d'abril que, a les dues de la tarda —o més concretament: un quart de tres—, Lluís Companys amb la seva audàcia i sang freda havia proclamat, a Espanya, des del balcó de l'Ajuntament de Barcelona, la República, i que unes hores després Francesc Macià proclamava des del balcó del Palau de la Generalitat la República Catalana, enardit per la fe posada en el nostre poble i segur de la seva acció. (Cert que aquella República tingué una curta vida, però no podem negar que davant les dificultats momentànies, amb una visió assenyada no va dubtar en escollir en aquells moments la solució que esqueia a Catalunya).

Francesc Macià era un gran català i un fervorós patriota, mogut per dos ressorts humans i esperituals, que feien de la seva positura ideològica una mística evangèlica que evolucionava entre dos pols, i s'armonitzava, en la intimitat del seu idealisme humà i sentiment nacionalista. Estimava Catalunya i creia en ella.

La seva flama idealista era com un ramell de flors: simbolitzava la fe, l'amor, la lluita, l'austeritat i l'abnegació.

Era el nostre President un home de nobles i enlairats sentiments, afable amb els amics i respetuós i correcte amb els enemics, conciliador i enèrgic a la vegada en tots els problemes que afectaven la llibertat de la nostra terra; però intransigent amb aquells que posaven a prova el seu abrandat patriotisme, que havia convertit en un escull invulnerable a totes les tempestes que amenaçaven la tranquil·litat i la seguretat de la pàtria.

Jo sóc dels que crec que Macià no havia sentit mai l'antiespanyolisme, amb tot i ser un nacionalista català irreductible. Penso que el seu ideal era assolir la llibertat absoluta de Catalunya, però ben avingut a formar part d'una Confederació amb els altres pobles d'Espanya, o de la península ibèrica. I, diem això, despulats de tot esperit polèmic que pogués ferir el record del seu prestigi polític i patriòtic.

Francesc Macià, recollia, a l'entorn de la seva lluminosa personalitat, virtuts tan personals que feia que, amb la seva mirada bondadosa i sentimental, persuadís als qui el contradien. Gens orador però vident, tenia el mèrit d'imposar les seves conviccions; puix que el seu abrandament, que no s'exhauria mai, el seny encomanador i encoratjador, el sentit polític sutilíssim i ferma inquebrantable, eren exemple de virtuts que faran recordar-lo i estimar-lo a través dels temps.

La seva vida recta i fe patriòtica són arrels clavades a la nostra terra, i els soles llaurats per ell i la llevar escampada, és prometença de bones collites, perquè han aprofundit en el rocam del subsòl cercant la saba que, en un procés de simbiosi, reflectirà tard o d'hora en tots els catalans, com un guiatge esperitual que farà triomfar l'essència de la seva ànima liberal i humana.

Però a Francesc Macià no hem pas de recordar-lo solament en l'íntim refugi enyoradís i resignat del nostre cor; el millor record que podem dedicar-li és seguit del seves petjades. Amb la gesta de Prats de Molló —si volen sense eficàcia a l'interior d'Espanya—, s'obriren les enciuses de totes les mars tancades i el problema de Catalunya va quedar plantejat al món sencer. Ell sabia que tot fruit de progrés, i sobretot les conquestes de les llibertats humanes i nacionals, s'obtenen amb l'esforç i el sacrifici dels homes.

No vull acabar aquest meu article sense fer conèixer un fet rigorosament històric, el qual evoca els sentiments generosos i humans del nostre enyorat primer President.

Pocs dies després d'haver fracassat l'intent revolucionari que a l'any 1917 tingué lloc a casa nostra i pel qual Francesc Macià s'exilià, ens trobàvem amb ell mitja dotzena d'amics asseguts al voltant d'una taula de la terrassa del Palmarium, de Perpinyà. Tot d'una, Alejandro Lerroux, que acabava d'entrar a França, fugitiu de Catalunya, acompanyat de Josep Torroella i Jaume Vilarrasa de Port-Bou, s'adonà de don Francesc, i vingué a abraçar-lo, bo i dient-li que a la nit ells dos havien de parlar llargament.

S'acomiadaren. Però tot seguit a Macià li agafà una excitació nerviosa, que li féu dir: "—Ara afusellaran a Marcel·lí Domingo; però hauran de fer el mateix amb mi, perquè demà retornaré a Barcelona". No el vàrem poguer convèncer. L'endemà, amb un altre amic, vàrem acompanyar-lo a Port-Bou, presentant-se a les autoritats.

No obstant i això, però, ni la "Jefatura" de Policia ni a la caserna de la Guàrdia Civil no el varen volguer detenir.

—No he rebut cap ordre de detenció contra vostè —li digué el capità de la guàrdia civil.

De totes maneres, davant la insistència de Macià, car volia anar a la Ciutat Comtal fos com fos, aquell cap de la guàrdia civil de la frontera va telegrafiar a la Capitania General, bo i comunicant-los que el diputat Francesc Macià arribaria, a les set de la tarda, a Barcelona, en tren.

Sortosament, no va passar-li res. I, en canvi, la seva presència i les seves declaracions varen alleugerir moltíssim la responsabilitat del diputat republicà per Tortosa.

Aqueixa reacció de Francesc Macià, en un moment ben perillós, per cert, ens dibuixa el caràcter, la valentia i l'esperit de companyarisme del nostre primer President, i si bé honora a ell, també honora als catalans.

"Catalunya caigué lluitant i amb sang, i per això Catalunya s'ha pogut tornar redreçar d'una manera digna. Només els pobles que cauen d'una manera digna, arribada llur hora, es tornen a redreçar..." FRANCESC MACIÀ.

L'AVI

per A. C.

L'Avi... Així el nomenava —amb aquest qualificatiu, que tant li plaia, i tanmateix li esqueia— el nostre poble. Francesc Macià, el restaurador de les nostres llibertats, home bo i generós, va saber complir, a la seva hora, en una hora de fe i d'esperança, una missió d'apòstol, amb multituds abrindades que el seguien i l'aclamaven.

—Ja estic contenta; ja l'he vist...! —exclamava, un dia, a Olot, una dona senzilla, grassa, camperola, d'un humil llogaret dels contorns, quan el President, en un dels seus recorreguts, o pelegrinatges oficials de poble en poble de Catalunya, va visitar aqueixa ciutat.

Era dels homes del trenp i del prestigi d'un Massarik i d'un Nansen, homes de gran cervell i de gran cor, que estimen els seus pobles i el saben conduir amb mirades d'amor i paraules de pau pels viarans més clars i lluminosos de la prosperitat i de la justícia humana.

Alt i senyorívol, con una palma,
que el Dia del Ram, eixint de missa,
es veu de lluny...

Era el reflex viu i perenne de la serenor del nostre cel i de les belleses del nostre paisatge.

El Meu Clavell

per Lluís UMBERT

El Sant Francesc de la caseta i l'hortet es va caracteritzar sempre per la seva bondat inmanent i amplitud d'esperit, ço que feia d'ell un preferit dels déus, de la glòria i de la posteritat.

Francesc Macià, esperit pur i selecte, forjava una nova pàtria, no pel seu propi benefici, sinó perquè els catalans en ella visquessin feliços, contents i lliures.

El seu patriotisme tenia veu i nervi de doctrina i misticisme de religió.

La figura del nostre primer President de la Generalitat restaurada, la més noble i la més santa de les figures humanes de la terra catalana, viurà sempre, a través de les generacions, com un exemple viu de dignitat patriòtica, i com una torxa de magnífiques reverberacions en les nostres lluites per la llibertat i el millorament espiritual i social del nostre poble.

Adéu, President...

Adéu, President... El matí de Nadal era tètric com mai sota el vel del cel gris. Dolçament tu mories damunt el llit blanc, testa blanca, puresa senyora, subtil cavaller de la gran pulcritud impol-luta. Ploraven les gents a l'entorn del Palau, i planaven les onze cruels batallades, sanglots en fugida del vell campanar de la Seu, entre l'aire i la boira i el fred del desembre fatal. L'esperit del silenci sentia la folla fillada, de carn que s'esquinça, de vincle que es trenca, de força que es fon com un núvol. Adéu, President... Has fugit pels camins que no tornen enrera. Mai més no et veure'm. Per les vies més dures nosaltres demà marcarem les petjades cansades. Mai més no seràs el menaire del poble que aviva l'estel tremolós en la nit per clavar-lo per sempre damunt la bandera barrada, i el veu com s'allunya tenebres endins, i altre volta segueix les ombroses cruïlles dels passos heroics. En l'aguant de ta destra mai més no tindrem el repòs de l'infant que confia les seves temenses al pare, que en ell no hi ha dubtes...

A. E.

EL MESTRE

Per Roc BORONAT

Els que podríem anomenar "idealistes conservadors", sovint titllaren a Francesc Macià d'il·lús.

Mai no s'ha aplicat un qualificatiu més injustament. La biografia de Macià serà la història d'una sèrie de fets del màxim sentit pràctic. Macià, psicòleg de profunda penetració, comprengué exactament la idiosincràcia del seu poble i estudià amb interès ben objectiu la mentalitat dels espanyols. El seu idealisme en cap moment no s'evadí de la realitat, no riscà mai sense possibilitats de reeixir i fins quan els seus actes no arribaven més enllà de ratificar la rebel·lions de Catalunya, el seu gest tenia l'efectivitat de l'exemple. Macià mai no refusà a cap possible col·laborador; el que no tol·lerava era l'engany, la immoralitat en el procedir, ni sobreria de cap mena; exigia una gran sinceritat en el tracte i en el compliment estrictes dels compromisos, com ell ho feia, amb una naturalitat que no afectava cap obstacle.

Il·lús, en Francesc Macià? L'any 1923, un o dos dies d'haver arribat a França, escrivia:

"Els sindicalistes i amb ells els anarquistes i comunistes, lluitaran amb tota la seva ànima per enderrocar el govern i el règim; però més que per això, per enderrocar l'estat social existent. Per això es por tèmer d'ells que una vegada començada la lluita no s'aturi allà on s'hagi convingut i calgui fer-ho. Amb els primers èxits, amb l'embriaguesa de les primeres victòries, abans d'obtenir la definitiva, es deixaran portar pels odís de classe que amb tanta raó tenen enganxats en el fons de la seva ànima i per altres rancúnies menys justificables. Són uns grans elements per a assolir la victòria, però són perillosos si no saben contenir-se i es deixen anar pel pendent dels seus odís, car aleshores promourien la coalició de tots els elements dits d'ordre, i, amb ella, el proverbial fracàs."

Els que hem viscut els esdeveniments dels anys de guerra contra el feixisme espanyol, ens cal reconèixer que la predicció de Francesc Macià era d'una justesa insuperable.

Il·lús, en Francesc Macià? Fa poques setmanes es reuniren a Nova Delhi un estol d'intel·lectuals, pensadors i mestres en diversos aspectes del saber, amb el propòsit d'estudiar si els conceptes i mètodes gandhians podrien contribuir a l'eliminació de la violència per l'escatiment de la veritat en criteris divergents. En aquesta congregació d'alts valors de la cultura —que passa quasi sense esment del món—. Mahatma Gandhi fou exaltat pels seus grans mèrits i virtuts, sent-se que cap dels reunits a la capital de la Índia es limités únicament a exaltar literalment la grandesa de l'humilitat, ni la potencialitat secreta de la paciència; al contrari, tots insistiren en la necessitat de què la paraula s'afirmi amb fets i que l'esperitualitat encarni actes.

Un dels acords de Nova Delhi, diu: "Els individus amb les més imperioses necessitats resoltes, amb una mínima cultura on recolzar-hi la seva personalitat i amb minúscules realitats de les seves aspiracions, ja estimen la veritable vida, ja són aptes pel progrés, ja es poden sentir posseïdors il·legítims del dret a l'igualtat".

Quan Francesc Macià propugnava perquè cada català tingués casa i hortet, en la simplicitat de tres mots hi encloïa i augmentava la magnificència humana dels admirables mestres que fa poc reteren un delicat i fervorós homenatge a Mahatma Gandhi.

Il·lús, en Francesc Macià? Feia temps que, de Rússia, oferien a Francesc Macià tots els ajuts, i Macià anà a Moscou a parlar amb els caps de la dictadura comunista. El 22 de maig del 1926, cinc mesos després del seu retorn de la U. R. S. S., escrivia als catalans d'Amèrica:

"Hem trencat tot tracte amb els comunistes. Ens hem adonat que és una gent que tot prometent el seu adjutori, ens mancaven a la paraula sempre, no aportant el que prometien i que al que anaven era a aprofitar-se del nostre nom i de les nostres organitzacions per presentar-se amb el nostre prestigi i fer les seves campanyes."

Il·lús, en Francesc Macià? Mai no hi ha hagut cap polític català amb més claredat d'enteniment. La majoria de caps d'Estat de les petites i grans potències d'avui, encara viuen en les tenebres que Francesc Macià ja havia omplenat de llum fa vint-i-set anys.

Il·lús, en Francesc Macià? La gesta de Prats de Molló fou preparada amb una cura minuciosa; fins allà on les grans dificultats a vèncer ho permetien, no s'oblidà cap detall. Tothom sap com acaba aquell intent; el que no sap ningú, és com hauria finit si la policia francesa no hagués frustrat la invasió de Catalunya. És fàcil de fer prediccions i fins i tot un mig somriure, basant-se amb el nombre de les forces que anaven a enfrontar-se. Macià, abans que ningú, ja els havia fet aquests càlculs, però comptava amb la possibilitat d'una força de rendiment incommensurable. Com hauria reaccionat el poble català? Vetaquí un secret que ja ho és per l'eternitat.

Es clar que Francesc Macià ni en tenia cap certesa de la reacció del poble català; és tant veritat que hi havia pensat, que el dia 20 d'octubre del 1926, dues setmanes abans dels fets de Prats de Molló, escrivia:

"Si Catalunya respon a la nostra veu i al nostre gest, se li esperen dies de glòria. Si no respongués, que no ho crec, malgrat ella i tot, seria dignificada i tal vegada aquesta dignificació li aclareixi la consciència i la faci capaç de sentir el que no hauria sentit mai."

"Amb aquest esperit ens llançarem a la Independència de Catalunya, segurs que el nostre gest ha d'ésser ple d'eficàcia, sinó avui, el dia de demà. Pels creients en l'ànima d'un poble el temps no compta. La generació que ens seguirà sabem que és la prepetuació de nosaltres mateixos."

Il·lús, en Francesc Macià? Ell acceptava les realitats sense rebequeries, ni arrauxaments i en cercava totes les possibilitats sense mesurar sacrificis. En cada moment es mostrava com la conjunció perfecta de l'home d'acció i el polític. El pensament de Francesc Macià només era un mitjà que per finalitat tenia l'acció; sabia que per avançar cal moure's i no desaprovava cap avinentesa per apropar-se a la fita.

Il·lús, Francesc Macià? No! Fou el català més assenyat, més senyor, més valent i més intel·ligent de tots els que han passat per la història de Catalunya.

En retre-li aquest devot homenatge, com cada vegada que hi pensem, ens desficija el neguit de pensar que Francesc Macià hagués pogut tenir millors deixebles. Tant de bo que ens resti prou vida per assegurar-nos que el mereixiem per Mestre.

"El sempre havia cregut en Catalunya, i feia aquesta imatge: "Falta l'espurna, falta l'espurna; si ve l'espurna tot Catalunya s'aixecarà. I aquesta era la seva idea, i ell a Prats de Molló, no volia fer altra cosa (...) Si arribàvem al Pireneu, tot Catalunya s'aixecarà... Si poguéssim anar a la Plaça de Sant Jaume jo proclamaria la República Catalana... I així fou: Macià va proclamar la República Catalana a la primera ocasió que va tenir."

Ventura Gassol

L'EXEMPLE

per Salvador FERRET

Poc després del migdia, a l'hora, més o menys, en què els catalans es disposaven a asseure's a la taula —taula de Nadal—, la nova infausta va colpir Catalunya en el cor: havia mort l'Avi!... El dol autènticament nacional, tan general i tan profund, que es va produir aleshores, no és de creure que hagi tingut cap precedent per a comparar-se-li. Tots ho recordem bé prou; àdhuc els que, aleshores, amb prou feines si en podíem comprendre l'abast.

Aquell del 1933 va ser un Nadal trist; el primer Nadal trist, perquè després en van venir d'altres...

* * *

Sens dubte és temerari, per a un jove, posar-se a escriure entorn de Francesc Macià, quan viuen encara tants dels seus contemporanis que el van conèixer i el van tractar. A aquests deixo, doncs, el goig amarg, però a fi de comptes goig, de l'evocació més personal; ells en gaudeixen el privilegi.

Així i tot en servo, de l'Avi, una imatge fugissera, però que a l'ensems recordo com de les més impressionants: aquell que l'havia vist una vegada, àdhuc essent un vailet, en sentia la grandesa que n'emanava, i no el podria jamai oblidar.

Com a figura, la de Macià és d'aquelles que, com la de Companys, s'ageganten amb el temps. Figura catalana que, com la de Companys també, em fa pensar d'una manera involuntària amb el Quixot, malgrat la certa repulsió instintiva que sento a fer-ne la referència. Repulsió, per altra banda, gens raonable, puix em sembla evident que, de tots els pobles peninsulars, el català és el que ha donat més "quixots". Macià sens dubte en fou un, i dels grans; però amb l'aventatge, gens menyspreable, de què, com a polític, també sabia tocar de peus a terra.

Doncs, bé; al meu entendre és des d'aquest punt de mira, precisament, que se'ns ofereix l'exemple de Macià. Exemple de constància i de fe, l'home que no té fe, no pot ser constant. Aquest és, a la vegada, el millor de tots els exemples que pugui constituir per a nosaltres la personalitat —tota ella tremp de Macià, perquè d'aquest en podem extreure la seva actualitat.

En efecte: Macià es llançà, a una lluita que quasi tothom considerava estèril i fracassada per endavant; es va lliurar en cos i ànima —poques vegades aquesta expressió ha resultat tan exacte— a una causa en la que quasi ningú no creia, jutjant-la de quimèrica. Macià també va conèixer i va sofrir l'exili, per terres d'Europa i per terres d'Amèrica; però va demostrar allò que pot una actuació des de l'estranger, quan hi ha constància i la fe no decau. Il·lús, no; Macià fou un idealista abrandat en la concepció, portat pel seu patriotisme ardent; però fou un realista, en allò polític, sempre que convingué.

Aquest és l'exemple de Macià i aquesta n'és la seva actualitat; l'actualitat del seu caràcter, de la seva actuació, del seu catalanisme.

* * *

El primer Nadal trist, perquè després en van venir d'altres... Nadals de guerra i de sang; Nadals d'opressió i d'angoixa per a Catalunya; Nadals d'exili i de nostàlgia pels catalans que d'ella en van sortir per a no deixar de ser homes.

I, després encara, més Nadals de guerra i de sang, d'opressió i d'angoixa per a tot el món... I, per què no

dir-ho?, amb guerra i sense ella, ja fa anys que les paraules sacramentals: "...i pau en la terra als homes de bona voluntat", no són més que una tràgica ironia i mantes vegades, segons per qui són pronunciades, un sarcasme.

Tarragona i Macià

per Salvador MASET

Quan els massa savis, afectes a una política que de tan realista voreja al cinisme, trobaven també, sense haver nascut a la meseta, que l'obra de Macià era pròpia de quatre loces, per les comarques de Catalunya hi havia un escampall de gent senzilla, predominant-hi el jovent, que compartien les idees de Macià i l'havien erigit en el seu cabdill. Després de les terres lleidatanes, potser eren les tarragonines on més adictes tenia el Sr. Macià, abans del seu triomf. Per això, llavors de la lluita electoral pel Parlament de Catalunya, fou condició essencial que el mateix con Francesc en persona fes una excursió per tota la Catalunya Nova, des del Vendrell fins a Tortosa.

Car a Tarragona, el vell republicanisme històric hi estava ben arrelat, i l'havien mantingut prohoms prestigiosos com en Julià Nogués Subirà i Marcel·lí Domingo. Però l'evolució cap a un republicanisme català, de cara al dia, la República lligada amb l'Autonomia de Catalunya, era lenta i penosa. Exigia un destriament en els rengles dels republicans que havien bregat units fins a la data.

Mentre arreu de Catalunya els republicans presentaven un front únic contra les dretes oblidadisses dels seus deures nacionalistes, a les vegueries tarragonines la lluita en els comicis hagué de ser tripartita: coalició de republicans marcel·linistes i Acció Catalana (molt sui generis i localista); Esquerra Republicana de Catalunya i Coalició de Dretes (monàrquics i regionalistes.) Pocs veieren la transcendència d'aquella contesa. Si el republicanisme històric encarat a Madrid, hagués triomfat, s'hauria dibuixat un ulsterisme a Catalunya. Macià, però, va copsar la transcendència del fet, i decidí encapçalar la lluita per Catalunya amb un predilecte seu, el selvatà Ventura Gassol en primer lloc de la candidatura i sacrificant sentiments ben humans, a l'enfrontar-se al seu mateix parent, senyor Pau Font de Rubinat.

L'esforç del senyor Macià fou estrenu. Es guanyà per punts, i evidentment sense la seva empena s'hauria perdut. Al Parlament de Catalunya, repercutint a Madrid, hi hauria hagut una minoria perillosa pel nacionalisme català.

Ens plau subratllar aquest fet, potser poc conegut, per oferir una fulla més de llorer al restaurador de la Catalunya —nació, en l'homenatge que li retem als vint anys de la seva desaparició material. El seu nom i el seu exemple viuen i viuran eternament en els catalans de les comarques tarragonines. L'abrandament que hi desvetllà fou ben parió del de totes les altres terres catalanes.

"Encara que Macià no era un dels nostres en el sentit material del mot, era sí un socialista en l'accepció més ampla del terme, perquè, efectivament, és ser socialista sentir un amor ardent per la pau, professar sentiments d'amor per la classe treballadora i desitjar una societat millor. Macià era un home bo, un honrat demòcrata, un republicà i un cor socialista."

Vandervelde

Macia, i la Seva Humanitat

per Maria Dolors Bargalló

Parlar del nostre estimadíssim Avi, mai no oblidat, és per a nosaltres que tant el vàrem estimar, una joia espiritual.

Els que vàrem tenir la sort i el privilegi de conviure amb don Francesc Macià, en hores de joia, i també d'angoixa, durant aquells anys inoblidables de Catalunya, conservem en el nostre pensament molts bells records. Ens plau de tant en tant evocar-ne algun, en la intimitat, al redós d'una taula, o bé en diades con aquestes, que els amics i els seus deixebles reten a la seva memòria un homenatge.

Recordem l'amor que la gent del poble sentia per ell, com es desvetllava pel benestar dels infants i del seu pervindre, com era atent als sentiments dels altres i també com es preocupava en tot el que era humanament possible en no ferir-los.

Relacionat amb això que acabem de dir, volem contar un fet, bell per la seva senzillesa i gran per la seva profunditat, que és una de les coses que més em varen impressionar d'aquelles seves espontànies i admirables reaccions humaníssimes que el feien tan estimar per tothom.

Era en una d'aquelles sortides dels diumenges en què Macià solia visitar algun dels nostres pobles, per tal de conèixer els seus afanys i les seves necessitats. Ara no recordo exactament el nom del poble (haviem anat a tants!); el que sí recordo, és que hi estaven presents, Roc Boronat, Ventura Gassol, el doctor Trabal, Lluís Companys —l'altre President inoblidable—, i jo.

L'acte havia estat magnífic; un públic de gom a gom, aplaudiments, visques, eufòria... La gent estava tan entusiasmada, que no trobava el moment de deixar el senyor Macià. I, ara una comissió, adés una altre, anaven exposant-li els seus problemes i els seus anhels de millorament. Escoles, aigua, una carretera, etc. Entretant, a un d'aquells pàgesos, se li va acudir a explicar-li que hi havia una velleta paralítica la qual tenia un únic anheli, una sola obsessió en la seva vida caduca. Volia conèixer al senyor President, abans de morir. Però estava tan sola, i tenia tan poques possibilitats. No podia abandonar la cadira de braços, en la qual passava les hores del dia entre les quatre parets de la seva caseta allunyada i humil. Tot va ser sentir aquestes paraules, com el senyor Macià ja estava dempeus per anar-hi ell, personalment.

Recordo perfectament que havia plogut moltíssim, i el riu anava crescut. Els carrers estaven plens de fang, però totes aquestes coses no eren per ell cap obstacle. I ja ens teniu darrera sea per arribar a peu a un dels més allunyats barris del poble, així com també del més pobres.

La velleta era pobre, però polida. La casa no tenia més que allò estrictament necessari, indispensable; però tot era net... Francesc Macià, com un Apòstol de la bonesa, va parlar amb aquella velleta l'única il·lusió de la qual era poder contempar la cara fina i senyorial de don Francesc.

Sé que per aquella velleta les coses després anaren millor, i que va rebre una cadira de rodes perquè pogués almenys sortir al carrer a prendre el sol, i veure com la vida passava. Mai no es digué qui ofrenà aquell obsequi tan útil i tan humà, perquè l'autor d'aqueixes bones obres no li agradava que se'n parlés.

Aquelles hores lluminoses, ens compensen encara avui de les dificultats de l'hora present, i de l'enyorament de la Pàtria llunyana.

L'HEROI

Aquell tan conegut retrat de Macià, calçant-se un guant, el simbolitza perfectament. Tot català espera que acabi la senyorívola operació perquè digui, bo i estenent la mà: "Anem". Els no catalans veuen l'actitud ferma del cavaller disposat a acudir a la palestra i que aquella mà no es despullarà més que per estendre-la nua a l'amic, per signar un pacte just, o per tal d'alçar de terra al vençut.

Cada any, cada aniversari, quan amb més motiu es recorda Macià, la seva figura s'ageganta més i més, i el català l'ha de tenir present en tots els moments per estímul i exemple.

El President Macià va ser un polític, un estadista, un home bo i un cavaller; però per tal de definir-lo amb un sol mot no podem qualificar-lo de cabdill, ni de líder; no era res d'això... Si ens entestem en qualificar-lo res no trobarem tan just com el d'HEROI, heroi no a la manera clàssica o bàrbara, sinó tal com el concedeix i defineix Tomàs Carlyle.

FERRAN ZULUETA

Francesc Macia

L'estel lluïa en el vostre esguard

Sou viu, al pensament, com ferida oberta,
ens guieu, talment com quant minyons,
que ens manteníeu la fe tivant i alerta
i ens dalejàveu vers les nobles il·lusions.

Sou viu en l'insult, el silenci, la lloança,
el cant sense so, la bandera amagada,
la misèria de la llengua manllevada;
en la por, la gosadia i l'esperança.

Sou viu com l'estel. En el demà de glòria,
aquest poble somort, junyit a l'esclavatge,
fuetejat per un mal tros d'història
que de cada instant en fa un punyent ultratge,
de genolls el record, a la vostra memòria,
dempeus i cap alt us retrà homenatge.

Roc Boronat

CONVERSES AL VOL

ENTRE OMBRES I ESTELS

“La causa dels vencedors va plaure als déus, però Cató continua al costat dels vençuts, perquè creu que la seva causa és la justa.”

Luca (Pharsal., 1. 128)

Ja gairebé a mitja nit, en sortir d'una de les *Tau'les Rodenes*, que organitzades pel Consell Executiu d'E. R. de C., tenen lloc sovint al saló d'actes de l'Orfeó Català —amb assistència a voltes de més de seixanta fidels i entusiastes militants—, hem acompanyat tot passejant, xanoxano, a l'amie Antoni Ma. Sbert, el principal animador d'aquelles agradables vetllades, fins a la porta de casa seva.

En el transcurs de la conversa —parlant sempre de política, del partit, de l'emigració, de Catalunya, etc.—, el nostre ex-conseller de Governació i a l'exili creador i mantenidor de la “Fundació Ramon Llull”, una institució cultural i patriòtica que honora a l'emigració catalana, ens ha anat dient i contant coses que, després, pensant-hi i reflexionant-t'hi, hem cregut que, si les ordenàvem i hi donàvem forma literària, procurant reproduir-les tot el fidelment possible, podrien tenir algun interès per als nostres lectors.

Així ho hem fet. Esforçant una mica la memòria, i retallant i cosint algunes coses, polint alguna paraula i abellint alguna frase, ens ha estat fàcil de bastir aquesta mena d'improvitzada i espontània intervenció, o conversa al vol, que publiquem a continuació.

—Vós Sbert teniu el defecte —o la virtut, dieu-li com vulgueu— de ser home un xic massa sincer: a vegades exposeu les vostres opinions o maneres de pensar d'una fàcil massa viva, massa directa, massa crua; no sou un polític afalagador, de paraules amables i de copets a l'espatlla. I, al meu entendre —i perdoneu la franquesa— encara en teniu un altre de defecte: i és que us agrada massa la llibertat...

—Es veritat que sóc massa independent per a ser un bon servidor quan em demanen certs serveis que, en consciència, no crec deure; però si no els faig, callo sempre... Efectivament. Vaig crear i mantenir, després de ser sotmesa la iniciativa i aprovada pel President de Catalunya, Lluís Companys, i pel Conseller Primer, Josep Terradellas, la “Fundació Ramon Llull”, i vaig portar-la d'acord amb els que havien de ser els seus co-directors, sense deixar-me menar per partits ni capelletes; gràcies a aquesta independència, àdhuc en Pétain la va respectar.

—Ara que parlem de Pétain. Segons tinc entès, vós vàreu intervenir en el conveni entre Mèxic i França en pro dels refugiats de la nostra guerra.

—La cosa va anar com us explicaré. En el moment d'entrar els alemanys a París, agafant quatre papers i només amb la roba que duia a sobre, vaig poder arribar caminant sempre a peu fins a Vichy i, amagat deu dies en territori ocupat, la sort em va ajudar a ficar-m'hi i a enllestir un conveni que ningú no m'havia encomanat, però que donava forma jurídica a un prec generós que el General Cárdenas havia fet a Pétain. Per un nomenament que, a títol estrictament personal, en féu el ministre de Mèxic, amb el plàcet del Govern de Vichy (que no l'hauria donat si hagués tingut presents altres títols que els acadèmics i les meves antigues relacions università-

ries amb França), alguns homes del nostre partit i també certs polítics espanyols aviat varen coincidir en què jo era massa independent, i no consideraven que havia donat paraula d'home de ser un funcionari diplomàtic al ministre d'Affaires Etrangères, Boudoin, i al de Mèxic, puix que aquesta era condició precisa per tal que Pétain acceptés, malgrat la pressió de Franco.

—Després us van dur a un camp de concentració... Recordo que, en trobar-nos, per primera vegada, després de l'èxode, a Marsella, me'n vàreu parlar.

—Les lletres que m'enviaven, des de Montpeller i des de Mèxic, i que la censura alemanya obria, en les quals m'honoraven amb la representació de l'Esquerra i de la J. A. R. E. —presidida per l'il·lustre Conseller de la “Fundació Ramon Llull”, Lluís Nicolau d'Olwer—, n'hi portaren; però me'n va treure el Cos Diplomàtic hispano-americà, per a confinar-me (mal menor) en un poble de cinc cents habitants de les muntanyes de Velay (nou mesos de neu). Fins que, disset mesos després, van poder ficar-me en el darrer vaixell, o sigui en el que vós també vàreu venir.

—No sé si sabeu que una de les coses per les quals heu estat objecte de molts retrets i censures és per allò d'haver col·laborat personalment en la “Junta Española de Liberación”.

—Exacte. Quan el Directori de l'Esquerra, que aleshores era a Mèxic, i el Consell Nacional d'Acció Catalana, em designaren per a formar part en la “Junta Española de Liberación” amb els senyors Martínez Barrio, Albornoz i Prieto, vaig rebre un repertori d'insults i em rebregaren en totes les tertúlies, els uns per espanyolista i els altres per infidel a la legalitat. Vam anar a San Francisco, jo com a Secretari-Ponent de la Delegació. El que va passar després tothom ho sap. Encara a la ONU no han pogut desfer l'acord de San Francisco.

—Prieto ha dit públicament que l'èxit de San Francisco se us deu a vós... Em sembla que alguna vegada, allí en la redacció d'ESPAÑA NUEVA, en portar-vos algun article, m'havíeu com mig insinuat de què vós no éreu partidari d'una solució legalista.

—Vaig ser l'únic de la “Junta Española de Liberación” que va votar en contra de la reconstitució del Govern de la República. Creia que havíem de seguir la tècnica del Comitè Francès de De Gaulle, amb una Junta votada per les Corts, sense limitacions d'una Constitució que no podia exercir des de l'exili estant. Creia que així tindriem més llibertat d'acció i la mateixa legitimitat (per mitjà del vot de les Corts), a títol de fidecomissaris de la República. Creia que havíem d'arreglar la nostra gent dels rengles de l'exèrcit francès, de la Divisió Leclerc i de la Resistència, i emprendre immediatament una acció a la frontera, i a l'Àfrica. Com sigui que sóc un home lleial i disciplinat, he defensat i defensaré a l'estranger l'honor de la República, que són les Institucions.

—El que és cert és que entre discussions i desavinences, juntes i governs, hem anat deixant passar oportunitats

precioses que, aprofitades amb visió i bon guiatge, podien haver donat resultats positius; jo, a vegades, he arribat a creure...

—La nostra generació, amic Cabruja —i permeteu-me que em compti encara en la vostra—, és el darrer pont que resta entre el record i l'esperança. El primer que demem fer és no deixar que aquest pont s'enfondri, puix que el gorg serà tan ample i profund que no hi haurà vincle entre el passat i el futur, ni memòria del que fou la vera Catalunya renaixent el 1931. I el que faria que les noves generacions haguessin de tornar començar, com van fer els homes de la Renaixença, ballant sardanes i creant Pomells de Joventut, per a demanar, tan aviat com puguin fer-ho, ballant, ballant, la independència de Catalunya; llavors tornaran iniciar-se les garrotades i tornarem a tenir enfront els liberals espanyols i àdhuc els d'arreu del món —d'un món que no està per cap separatisme i que té greus problemes d'integració.

—Heu dit una gran veritat. Una veritat amarga, punyent, però amarada de realitat i de sentit, i en la qual molts homes de l'emigració farien bé de meditar-hi, i aprofitar-ne tota la bella idea que ella enclou... Siguem dignes —¿recordeu aquestes paraules?—, pel nostre exemple, dels nostres màrtirs i dels que pateixen fam i set de justícia, dels qui lluiten per la nostra civilització, de la victòria dels quals depèn l'esdevenidor de la nostra pàtria.

—Però, ja veieu com estan les coses, a l'exili: els uns no fan res, i els altres fan de Tartarí de Tarascó en congressos i conferències, amb títols més llargs que els rengles de llur assistència, on cadascú porta una representació fantasmal.

—Jo tinc confiança...

—Tan de bo poguem fer quelcom per a reprendre el to digne i encoratjador; atiar entre les cendres el caliu de la fe i renovar l'esperança. Cal que els poetes i els polítics es posin d'acord, cal que els polítics siguin un bon xic poetes (sense publicar versos, ço que seria molt perillós), i que els poetes comprenguin que els polítics, com diu bé el meu gran i enyorat amic Carles Riba amb paraules dignes d'ell, no podem somniar amb utopies... Són els grans ideals els que han d'orientar la política, però el polític no val més que per allò que valen les realitats que aprofita per a acostar-se als ideals.

—El que cal és que alguns dels nostres homes representatius, en els quals tenim posada la nostra fe i la nostra confiança —i en dir els nostres, us al·ludeixo també de passada a vós—, tornin a la seva vella trinxera de combat, iniciant un gran moviment, a l'exili i a l'interior, en una lluita popular i patriòtica per a l'alliberació de la nostra terra.

—Estigueu segur que joestic tan sencer com fa trenta anys, i que no defugiré cap responsabilitat ni cap avinentesa a fi de treballar per la llibertat de Catalunya i dels catalans —altrament, la llibertat per si sol de Catalunya no m'interessa, car per a mi l'Home és primel sempre; sense l'Home hom no coneixeria a Déu.

Agustí Cabruja

Cal que totes les nostres publicacions i que totes les nostres paraules exalting els militants i el poble a una acció que faci renéixer els nostres cors a l'esperança per la victòria final."

JOAN COLL

(Del Consell Directiu d'E. R. de C. de París, mort fa uns dies i la pèrdua del qual ha estat molt sentida entre els medis catalans de l'emigració).

UN CONFLICTE A ANDORRA

L'estiu passat, el President Vincent Auriol, que és també Co-príncep d'Andorra (l'altre és el Bisbe de la Seu d'Urgell), no pogué obtenir el permís dels Andorans per a instal·lar allí una nova Estació de Ràdio, necessitada per la xarxa francesa —segons digué. (Els Andorans ja tenen la seva Ràdio).

El co-príncep francès respongué a la negativa imposant mil francs a cada turista que vulgui anar a Andorra, castigant les dos millors fonts d'ingressos legals: el turisme i la venda de segells. Mes ara, el President Auriol ha declarat que no reconeixia el Síndic d'Andorra, perquè no va convocar el Consell de les Valls (Parlament de 24 membres) per a què discutís la proposició de la nova Estació de Ràdio. Teòricament, molts andorrans no podran entrar a França, sense el segell del Veguer.

Ja fa mesos que Andorra es nega a comunicar-se amb el Co-príncep francès. La situació jurídica de Les Valls s'establí l'any 1278, quan foren sotmeses a la sobirania conjunta del Comte de Foix i del Bisbe d'Urgell. Amb el temps, els drets de la Casa de Foix van passar al Rei Enric IV, el Bearnès; finalment recaigueren en el President de França, que fou elevat a Príncep per tal d'igualar el Títol dels Bisbes de la Seu. Si la cosa continua, Andorra podria quedar sota l'única sobirania espanyola, i s'haurien de canviar els mapes d'Europa.

¿Qui és que fa el joc als Imperials de Franco? ¿Serà Andorra la gran conquesta del Caudillo?

El fet és que amb aquest tripijot Andorra podria perdre els seus privilegis. Andorra és un tros de terra catalana, on l'idioma català és oficial.

ELS GALLECS

El senyor Antoni Paz Sieira, delegat del Partit Gallec, persona aïmant i entusiasta de les coses catalanes, ens ha visitat a l'objecte de demanar-nos que l'indiquéssim un nom, entre els homes representatius d'E. R. de C., a fi de prendre part, com a conferenciant, en una de les emissions radiofòniques que tots els diumenges, organitzat pel Patronat de Cultura Gallega, tenen lloc, de 10 a 11 del matí a través de Radio Continental. Hi parlen rellevants personalitats espanyoles, mexicanes, franceses, etc.

El Partit Gallec —que és el que acabdillava el malaguanyat Castelao, i que comptava amb elements tan destacats com el seu Secretari General l'Alexandre Bóveda, afusellat per Franco— publica a Mèxic la revista "Saudade", el seu portantveu oficial.

LA TREVA DE L'OS

Quan s'estira damunt de les potes, com un home cansat,
oscil·lant, cada cop més aprop,
Quan s'aixeca damunt de les potes, tot brandant
com un home bestial.
Quan amaga amb un vel la malícia i l'astúcia
ajupida en els ulls de porcí.
Quan fa veure que cerca indulgència amb les urpes
com les mans en un prec.
Aquest és el temps de perill i d'alerta —el temps,
joh germans!, de la treva de l'Os.

per Rudyard Kipling
(Trad. de M. G.)

NOTICIARI

El dijous dia 26 d'octubre, al restaurant Continental Reforma, els coneguts i prestigiosos homes de la premsa, del comerç i de la indústria mexicana, senyors Edmundo Phelan, Rodrigo del Llano, Adolfo I. Riveroll, Carlos Ramos, Estrada Berg i un estol d'altres distingides personalitats, dedicaren un sopar íntim d'amistat i afecte al nostre estimat amic i ex-president d'E. R. de C. a Mèxic, Dalmau Costa.

Vint-i-set persones assistiren a aquest acte. A la taula, al costat de Dalmau Costa, de banda a banda, estaven asseguts el senyor Rodrigo del Llano, director del diari "Excelsior", i el senyor Adolfo I. Riveroll, president de la Cambra Nacional de Comerç.

A l'hora de les postres, el llicenciat Bernardo Ponce, amb paraules emotives i evocadores, va oferir l'homenatge. Començà parlant del fenomen d'absorció de Mèxic sobre els milers d'espanyols que arribaren a la terra mexicana a causa dels avatars de la política i d'una monstruosa guerra.

"Aquí —va remarcar l'orador— se han fundido, han creado hogares y han dado impulso a muchas actividades. Uno de estos más típicos ejemplos lo es Dalmau Costa, este catalán de la tierra empordanesa, incorporado ya a nuestra patria, por el hondo afecto que ha sabido conquistar por su don de gentes, su simpatía y su laboriosidad."

Seguidament es va aixecar Dalmau Costa per a agrair les paraules de Ponce i la presència dels seus amics.

"Fué el corazón de Dalmau Costa —deia "Excelsior" del diumenge dia 1 de novembre que ressenyava, amb titulars i fotografies aquest acte— quien agradeció el homenaje... Decimos el corazón, porque sinceramente emocionado ante aquella manifestación de la amistad desinteresada, hizo el canto conmovido de lo que supuso la actitud hidalga de México con los vencidos españoles, zaheridos en todas partes y sin hogar. Recordó al que llamó "caballero del ideal", ex Presidente de México General Lázaro Cárdenas, por su humanitario gesto de ofrecer la hospitalidad nacional a aquellos a quienes se la negaban en todo el mundo. Señaló que, si el pasado le vincula con su tierra de origen, aquí se siente tan ligado al país, que cuando se ausenta de él, retorna con el deseo de quien vuelve a su propio lar."

Abans de finalitzar l'acte, Dalmau Costa va brindar, a peu dret, en honor del General Cárdenas.

* * *

Entre els elements directius dels diversos partits republicans espanyols, exiliats a Mèxic, s'estan fent gestions per tal de coordinar totes les seves forces en una sola organització.

* * *

El poeta Ventura Gassol, ex-Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, en una conferència que ha donat al Casal de Catalunya de París, s'ha declarat partidari de la Federació Europea, de l'establiment d'una Carta dels Drets dels Pobles i en favor d'una entesa cordial amb els demòcrates espanyols.

* * *

Diversos crítics d'art han dedicat, a Marcel·lí Porta, amb motiu de la seva darrera exposició, inaugurada als salons de l'Ateneo Español, uns interessants i elogiosos articles des de les pàgines de la premsa mexicana, enaltint l'obra pictòrica del nostre artista.

A iniciativa de l'escriptora Rosa Leveroni, i per subscripció íntima, o particular, entre poetes i escriptors de Catalunya, s'ha obsequiat a Carles Riba, amb motiu de complir els seixanta anys d'edat, una petita i pintoresca casa a Cadaquers.

Heus ací un bell homenatge de gran afecte i d'una sincera i profunda admiració envers l'il·lustre i genial poeta de les lletres catalanes.

* * *

Ha tingut lloc a La Haia una manifestació europeïsta. Hi han assistit 4.000 delegats i hi han estat invitats Mestre Pau Casals i el President Aguirre, els senyors Salvador de Madariaga, Rodolfo Llopis, Secretari general del P. S. O. E., Fernando Valera, ministre i personalitats de l'interior els noms de les quals no podem divulgar.

* * *

J. Roure-Torrent ha escrit un pròleg per a un nou llibre d'Agustí Cabruja, el qual porta per títol "El Trull". Es tracta d'una narració basada en un fet històric, ocorregut a l'any 1892 en un llogaret de la costa empordanesa.

Sabem també que la setmana passada l'amic Cabruja va llegir, entre un grup d'escriptors exiliats, una novel·la inèdita de caire rural, acabada d'escriure fa uns dies i que duu per nom "Les Olibes".

* * *

El setmanari humorista de París, "Le canard Enchaîné", comentant el recent pacte entre Espanya i Estats Units, escriu en un dels seus darrers números: "El món lliure s'ha vist ara reforçat per un soci de preu. Amb l'adhesió de l'Espanya franquista el món lliure tindrà, des d'ara, presons lliures, un botxí lliure i una inquisició lliure".

* * *

A un distingit amic nostre, asturià, que viu a Mèxic i el qual de jove havia jugat amb la Pilar Polo de Bernabé, actual muller del Caudillo... de moros, aquesta li féu portar salutacions per una parenta, bo i dient-li: "—Saluda a Carlitos de mi parte y dile que puede volver a España cuando le dé la gana".

Molt atent, el cavaller li contestà: "—Le das las gracias por el saludo, y le dices cuando la veas que todavía no me da la gana".

* * *

Hi ha vaga a Bilbao, a l'Euskalduna. El bisbe Morcillo, en carta pastoral de salutació, ha engegat una catilimària contra el règim. Molts capellans pensen que tal amiria si comencessin a convertir-se al protestantisme. Només hi ha llum elèctrica de sis a dotze de la nit. A les fàbriques l'energia és de quinze hores setmanals. El preu de la vida segueix pujant. Els catòlics pensen en un partit cristià-demòcrata el qual els serveixi de paraigua.

* * *

L'Assemblea falangista celebrada suara a l'Estadi fou cridant traïció i defalliment. Sembla que hi ha molts militars, que ara sí, es recorden del Maine i de Cavite.